

ПАРТНЕРСЬКА ВЗАЄМОДІЯ З БАТЬКАМИ ЯК КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

PARTNERSHIP INTERACTION WITH PARENTS AS A COMPONENT OF PROFESSIONAL IDENTITY OF FUTURE TEACHERS OF PRESCHOOL EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS

У статті подано обґрунтування актуальності реалізації партнерської взаємодії між закладом дошкільної освіти та родинами вихованців. Акцентовано, що співпраця має проходити на основі взаєморозуміння, взаємоповаги та довіри. Підкреслено, що підготовка майбутніх вихователів до партнерської взаємодії з батьками дітей дошкільного віку має відбуватися через проєкцію на професійну ідентичність. Зазначено, що це є важливим завданням закладів вищої освіти. Відповідно до поставленої мети проведено дослідження дефініцій понять «партнерська взаємодія» і «професійна ідентичність», визначених сучасними вітчизняними науковцями. Проаналізовано ознаки партнерської взаємодії суб'єктів освітнього процесу, впливові особистісні характеристики та критерії успішного процесу становлення професійної ідентичності майбутніх педагогів, запропоновані дослідниками. Окреслено вплив партнерської взаємодії з батьками дошкільників на становлення професійної ідентичності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Запропоновано авторське розуміння взаємозв'язку феноменів «партнерська взаємодія» і «професійна ідентичність». Зауважено, що партнерська взаємодія майбутнього вихователя з батьками дошкільників, ґрунтуючись на довірі, взаємоповазі, взаємовідповідальності, формує у студентів суб'єкт-суб'єктне ставлення до батьків, сприяє усвідомленню цінності і смислу професії. Партнерська взаємодія є одним із ключових компонентів становлення професійної ідентичності. Акцентовано увагу на тому, що партнерство з батьками під час педагогічної практики допомагає майбутньому вихователю визначити пріоритетні цінності, принципи і методи взаємодії з родинами вихованців; сформувати власний стиль професійної комунікації; оцінити свої сильні сторони і зони розвитку у співпраці з батьками. Підкреслено, що перші успішні контакти з батьками вихованців мотивують студентів залишатись у професії. Перспективою наукових пошуків вбачаємо визначення педагогічних умов, що посилюють вплив партнерської взаємодії з батьками вихованців на становлення професійної ідентичності на етапі здобуття фахової освіти майбутніми вихователями закладів дошкільної освіти.

Ключові слова: майбутні вихователі, заклади дошкільної освіти, батьки дошкіль-

ників, партнерська взаємодія, професійна ідентичність, заклади вищої освіти.

The article presents the grounds of the relevance of implementation of partnership interaction between preschool educational establishments and families of pupils. It is accentuated that partnership interaction should be based on mutual understanding, respect and trust. It is highlighted that preparation of future teachers to the partnership interaction with parents of preschoolers should occur through projection onto professional identity. It is stated that this is an important task for higher educational establishments. In accordance with the set goal, the research of the definition of the concepts 'partnership interaction' and 'professional identity', defined by contemporary domestic scientists, was conducted. The signs of partnership interaction between participants of educational process, influential personal characteristics and criteria for the successful formation of professional identity in future teachers, offered by researchers were analyzed. Influence of partnership interaction with parents of preschoolers on the formation of professional identity in future teachers of preschool educational establishments was highlighted. The author's understanding of relationship between phenomena 'partnership interaction' and 'professional identity' was offered. It was noted that partnership interaction between future teachers and parents of preschoolers based on trust, mutual respect and responsibility forms students' subject-subject attitude towards parents, promotes awareness of value and meaning of the profession. Partnership interaction is one of the key components of formation of professional identity. The emphasis is put on the fact that partnership with parents during pedagogical practice helps future teacher to define priority value, principles and methods of interaction with families of pupils; form personal style of professional communication; assess personal strength and areas for development in cooperation with parents. It is pointed that the first successful contacts with parents of pupils motivate students stay in the profession. We see the prospects of scientific research as determining pedagogical conditions which enhance the influence of partnership with parents of preschoolers on the formation of professional identity at the stage of obtaining professional education by future teachers of preschool educational establishments.

Key words: future teachers, preschool educational establishments, parents of preschoolers, partnership interaction, professional identity, higher educational establishments.

УДК 37.064.1+373.2

DOI <https://doi.org/10.32782/ip/86.1.15>

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

Андрющенко Т.К.,

докт. пед. наук, професор,
завідувач кафедри дошкільної освіти
та професійного розвитку педагогів
Комунального навчального закладу
«Черкаський обласний інститут
підсвідомої освіти педагогічних
працівників Черкаської обласної ради»

Постановка проблеми у загальному вигляді.

У сучасних умовах розвитку суспільства надзвичайно актуальною є реалізація партнерської взаємодії між закладом дошкільної освіти та родинами вихованців на основі взаєморозуміння,

взаємоповаги та довіри. Важливо, щоб результати партнерства проєктувалися на всіх суб'єктів освітнього процесу, оскільки: за умови узгодженості дій вихователів і батьків відбуватиметься гармонійний розвиток дитини; партнерська взаємодія

з батьками сформує у вихователя систему уявлень про себе як про педагога, що сприятиме розвитку професійної ідентичності; батьки стануть свідомими учасниками освітнього процесу, здатними краще зрозуміти власну дитину й визначити траєкторію її розвитку. Партнерство дозволить забезпечити неперервність виховних впливів та реалізацію єдиних вимог щодо розвитку кожної дитини.

Зважаючи на зазначене, підготовка майбутніх вихователів до реалізації партнерської взаємодії з батьками через призму професійної ідентичності є актуальним завданням закладів вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій відкриває широкий спектр досліджень, які акцентують на різних аспектах педагогіки партнерства. Психологічні аспекти педагогіки партнерства в закладах освіти вивчали О. Онаць, А. Данко, О. Коханова, І. Мельничук, С. Яланська та ін. Дієвість педагогіки партнерства в новій українській школі досліджували М. Єпіхіна, В. Ковальчук, Т. Кравчинська, Л. Ніколенко, Ю. Москаленко, С. Довбенко, М. Смірнова, Н. Калініченко та ін. Особливості інтеграції зусиль закладу освіти й сім'ї у вихованні дітей в контексті педагогіки партнерства розглядали А. Большукіна, Н. Євтушенко, О. Мариновська та ін. Організації педагогічного партнерства у закладах дошкільної освіти приділяли увагу науковці Н. Андрєєва, Л. Березовська, А. Богуш, Н. Виноградова, Н. Голота, В. Іванова, А. Карнахова, Л. Кларіна, Т. Кулікова, М. Машовець та ін. На важливості формування педагогічного партнерства як професійної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти наголошували Л. Зданевич, Л. Машкіна, Н. Миськова, О. Попович, А. Талемонюк, Л. Ющик та ін.

Проблематика становлення професійної ідентичності майбутніх педагогів входила в коло наукових інтересів сучасних дослідників (Т. Атрощенко, А. Борисюк, Н. Гаврилук, К. Карпенко, А. Лукіянчук, Г. Лялюк, І. Мельник, О. Романишина, Н. Савінова та ін.)

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз сучасних наукових джерел окреслив потужні пласти досліджень, які стосуються окремо педагогіки партнерства та становлення професійної ідентичності майбутніх вихователів. Усвідомлюючи вплив ефективного партнерства на професійну ідентичність, вважаємо за доцільне дослідити взаємозв'язок партнерської взаємодії з батьками і становлення професійної ідентичності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Мета статті. Дослідити дефініції понять «партнерська взаємодія» і «професійна ідентичність», окреслити вплив партнерської взаємодії з батьками дошкільників на становлення професійної ідентичності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Формування професійної ідентичності майбутнього вихователя охоплює прийняття цінностей партнерства. Сім'я і заклад дошкільної освіти являють собою два важливих інститути розвитку, соціалізації й виховання дитини. Кожний із них виконує свої специфічні функції. Ефективність процесу залежить від рівня партнерської взаємодії між вихователями і батьками дошкільників. Ключова роль у партнерстві належить педагогу, що у свою чергу впливає на рівень усвідомлення ним професійної ідентичності. Підтвердження сказаному міститься у Професійному стандарті «Вихователь закладу дошкільної освіти», вимоги якого враховуються під час підготовки майбутніх вихователів. У документі, в рамках трудової функції В «Партнерська взаємодія з учасниками освітнього процесу» заявлена професійна компетентність «Педагогічне партнерство», яка проявляється через здатності: «до ефективної співпраці та комунікації в професійній діяльності, залучати учасників освітнього процесу на засадах партнерства та взаємної відповідальності, до командної взаємодії» [7, с. 9]. Партнерство з батьками є невід'ємною частиною професійної сутності, ціннісної позиції, педагогічного світогляду вихователя.

В основі педагогіки партнерства – спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками. Педагог має бути другом, а родина – залучена до побудови освітньої траєкторії дитини [6, с. 14]. Організуючи в закладах вищої освіти підготовку майбутніх вихователів до партнерської взаємодії з батьками, необхідно акцентувати на принципах педагогіки партнерства: повага до особистості; доброзичливість і позитивне ставлення; довіра у відносинах; діалог – взаємодія – взаємоповага; розподілене лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків); принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей) [6, с. 14].

Сучасні науковці (А. Большукіна, Н. Євтушенко та ін.) наголошують на тому, що «педагогіка партнерства набуває також важливого значення як вектор гуманного та творчого підходу до кожного учасника освітнього процесу. Новий зміст освіти щодо співробітництва орієнтує педагогів і батьків на особистісний розвиток дитини, на поважне ставлення до неї» [2, с. 80].

Більш конкретизованим, на нашу думку, є поняття «педагогічне партнерство». Вітчизняні дослідниці (Л. Зданевич, Л. Машкіна, Н. Миськова, А. Талемонюк) трактують поняття «педагогічне партнерство» як «сучасний підхід в освіті, який передбачає побудову взаємин між усіма учасниками освітнього процесу на засадах рівності, взаємоповаги та співпраці. Це не просто формальна

співпраця, а створення атмосфери, де кожен є активним учасником і несе відповідальність за результати освіти, виховання і розвитку» [3, с. 183]. На переконання І. Резніченко, «основними умовами ефективності педагогічного партнерства між сім'єю та школою в умовах НУШ є взаєморозуміння, дотримання етики спілкування, позиції рівноправності, зацікавленість обох сторін – батьків і вчителя в гармонійному розвитку та вихованні учня, а також використання найрізноманітніших форм співпраці» [8, с. 285].

Суголосним до нашого дослідження є поняття «партнерська взаємодія», яке В. Ковальчук розглядає як «форму соціальної взаємодії, яка будується на принципах рівноправності і автономності суб'єктів, їх взаємній відповідальності» [4, с. 9]. Дослідниця виокремлює такі ознаки партнерської взаємодії суб'єктів освітнього процесу:

- взаємозумовлений контакт і вплив суб'єктів один на одного для вирішення питань;
- взаємодія, спрямована на прийняття рішень, коригування цілей, дій і поведінки суб'єктів;
- толерантне ставлення учасників до позиції партнерів;
- рівноправність сторін у виборі шляхів вирішення питань;
- добровільність у визнанні партнерських відносин і рівня залученості у спільну діяльність;
- здійснення вибору партнерами цілей, шляхів, методів, засобів на основі компромісу, доброзичливості, довіри, рівності;
- взаємовигідна зацікавленість сторін, повага і врахування інтересів один одного, оскільки вирішальним чинником є взаємна корисність;
- спільна взаємна відповідальність за дії, виконання поставлених завдань, прийнятих особистих зобов'язань, отриманого результату [4, с. 9].

Розділяємо погляди автора, що положення партнерства виражають загальновизнану концепцію прав людини, в основі якої лежать дві основні цінності – людська гідність і рівність.

Партнерська взаємодія з батьками – це не тільки інструмент, а й показник рівня професіоналізму вихователя. У закладах вищої освіти важливо створювати умови для усвідомлення майбутніми педагогами власної ролі як посередника між дитиною і родиною.

Абсолютно погоджуємось з міркуваннями К. Карпенко та Н. Савінової, що «у процесі навчання в закладі вищої освіти здобувач не лише отримує необхідні знання, вміння, навички, практичний досвід, але й усвідомлює свою роль в обраній професії, формує уявлення про себе як представника професійної фахової спільноти. У такий спосіб поетапно відбувається професійне становлення і формується цілісна професійна ідентичність за фаховими здібностями, з особистісно-професійними цінностями, переконаннями,

морально-ціннісними та емоційними установками» [9, с. 59].

У контексті усвідомлення взаємозалежності партнерської взаємодії з батьками та професійної ідентичності педагога, вважаємо, що під час підготовки майбутніх вихователів варто враховувати такі висновки Т. Атрощенко: «особистісні характеристики впливають на становлення професійної ідентичності, тому доцільно брати до уваги відповідальність як усвідомлення особистістю ставлення до власної діяльності, до виконання власних зобов'язань, що дає змогу передбачати її наслідки» [1, с. 16]. Зазначене є важливим у співпраці вихователя з батьками дошкільників.

Нам імпонує визначення, запропоноване Т. Атрощенко, яка розуміє професійну ідентичність як «найважливіший чинник психологічного стану людини, що забезпечує відчуття стабільності навколишнього світу й упевненості у своїх силах». Цінними для започаткованого нами дослідження є визначені Т. Атрощенко критерії успішного процесу становлення професійної ідентичності майбутніх педагогів, а саме:

- позитивна самооцінка;
- рівень домагань;
- задоволення від виконання професійних завдань і позитивне ставлення до провадження професійної діяльності;
- відповідальність за виконання норм, правил професійної діяльності й вимог до особистості професіонала;
- прийняття норм і цінностей, притаманних тій чи тій професійній спільноті;
- академічна успішність [1, с. 17].

Подані критерії абсолютно логічно проєктуються на ефективну партнерську взаємодію з батьками вихованців.

Вартує нашої уваги сформульоване Г. Лялюк припущення, що «професійна ідентичність – необхідний компонент особистісної ідентичності загалом». Важливим є спроектований автором алгоритм становлення професійної ідентичності майбутнього педагога. На її думку все відбувається в процесі усвідомлення особистісного досвіду; професійна ідентичність майбутнього педагога виконує функції, пов'язані з адаптацією в професійній спільноті, структуруванням професійного досвіду, прогнозуванням перспектив професійної діяльності; цілеспрямована система формувальних заходів, спрямованих на розвиток особистісної рефлексії студентів педагогічних спеціальностей, сприяє формуванню професійної ідентичності майбутніх педагогів» [5, с. 151].

Висновки. Узагальнюючи міркування науковців, висловимо власне бачення проблематики. Вважаємо, що партнерська взаємодія майбутнього вихователя з батьками дошкільників, ґрунтуючись на довірі, взаємоповазі, взаємовідповідальності,

формує у студентів суб'єкт-суб'єктне ставлення до батьків, сприяє усвідомленню цінності і смислу професії і є ключовим компонентом становлення професійної ідентичності.

Партнерство з батьками під час педагогічної практики допомагає майбутньому вихователю визначити пріоритетні цінності, принципи і методи взаємодії з родинами вихованців; сформувати власний стиль професійної комунікації; оцінити свої сильні сторони і зони розвитку у співпраці з батьками. Так, позитивний зворотній зв'язок від батьків вихованців підтримує готовність студентів залишатись у професії. Труднощі у взаємодії, за підтримки наставника, спонукають до пошуку моделей комфортного спілкування, формування стресостійкості.

Перспективою наукових пошуків вбачаємо визначення й обґрунтування педагогічних умов, що посилюють вплив партнерської взаємодії з батьками вихованців на становлення професійної ідентичності на етапі здобуття фахової освіти майбутніми вихователями закладів дошкільної освіти.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Атрощенко Т. О. Наукові проєкції феномену професійної ідентичності майбутніх педагогів. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «педагогіка. Соціальна робота»*. 2021. Випуск 1 (48). С. 15–18. DOI: 10.24144/2524-0609.2021.48.15-18
2. Большукіна А., Євтушенко Н. Педагогіка партнерства – інтеграція зусиль закладу освіти й сім'ї у виховання дітей. *Джерело педагогічних інновацій. Особливості виховання в Новій українській школі*.

Випуск № 2 (42). Харків : Харківська академія неперервної освіти, 2023. С. 79–83.

3. Зданевич Л. В., Машкіна Л. А., Миськова Н. М., Талемонюк А. О. Педагогічне партнерство як наукова дефініція і вагома професійна компетентність майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. *Інноваційна педагогіка*. Випуск 79. Том 1. 2025. С. 179–183. DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/79.1.33>.

4. Ковальчук В. А. Педагогіка партнерства у професійній діяльності вчителя : навч. посіб. Житомир : ЖДУ, 2023. 100 с.

5. Лялюк Г. М. Становлення професійної ідентичності майбутніх педагогів як психолого-педагогічна проблема. *Психологічні перспективи*. Випуск 20. 2012. С. 145–152.

6. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 12.08.2025)

7. Про затвердження професійного стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти». Наказ Міністерства України № 755-21 від 19.10.2021 р. URL: <https://mon.gov.ua/npa/prozatverdzhennya-profesijnogo-standartu-vihovatelzakladu-doshkilnoyi-osviti>

8. Резніченко І. Педагогічне партнерство сім'ї і школи в умовах НУШ. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. Випуск 59, 2018. С. 279–285.

9. Савінова Н. В., Карпенко К. М. Професійна педагогічна ідентичність як проблема професійного самовизначення та становлення майбутнього вчителя-логопеда. *Інноваційна педагогіка*. Випуск 70. Том 1. 2024. С. 58–62. DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/70.1.11>

Дата першого надходження рукопису до видання: 20.08.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 22.09.2025

Дата публікації: 24.09.2025